

ÖZLEM ÜNALAN, Yediden Yetmiş Bayburt'ta Oyun\ Bursa: Emin Yayınları, 2024, ISBN: 978- 625-6563-67-1

Özlem Ünalın, *From Seven to Seventy: Playing in Bayburt, Bursa: Emin Publications, 2024, ISBN: 978- 625-6563-67-1*

Şeyma ARIKAN GÜLLÜ

Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)



Geliş Tarihi/Received 11.05.2025
Kabul Tarihi/Accepted 11.10.2025
Yayın Tarihi/Publication Date 21.10.2025

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Şeyma ARIKAN GÜLLÜ

Cite this article

Arıkan Güllü, Ş. (2025). Özlem Ünalın, From Seven to Seventy: Playing in Bayburt, Bursa: Emin Publications, 2024, ISBN: 978- 625-6563-67-1.
Culture and Civilization, 9, 93-96



Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Öz

Oyun, yaş gözetmeksizin her bireyin hayatında önemli bir yer tutar. Yetişkinler için genellikle eğlenme, dinlenme ve boş zamanı keyifli bir şekilde değerlendirme aracı olan oyun; çocuklar için sosyal, bilişsel ve duyuşsal gelişimi destekleyen aynı zamanda kültürel belleğin korunarak gelecek nesillere aktarılmasında önemli rol oynayan bir faaliyettir. Çocuklar, oyun aracılığıyla dünyayı tanır, anlamlandırır ve toplumsal normlar ile değer yargılarını öğrenirler. Oyun, çocukların gizil öğrenme yöntemlerinden biridir.

Halk bilimi, antropoloji ve psikoloji gibi disiplinler, oyunun çocuk eğitiminde ve bilişsel gelişimde güçlü bir faktör olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Geleneksel çocuk oyunları, bireyin dil becerilerini geliştirmesine, motor kabiliyetlerinin güçlenmesine ve kimlik oluşumuna katkı sağlar.

Çocuk oyunları, yaşayan bir kültürün parçası olarak nesilden nesile aktarılan kültürel bir mirastır. Oyunlar, toplumların sosyo-kültürel yapısını, ekonomik koşullarını ve coğrafi özelliklerini özgün bir biçimde yansıtır.

Bu bağlamda, Doç. Dr. Özlem Ünalın'ın kaleme aldığı Yediden Yetmiş Bayburt'ta Oyun adlı eser, Bayburt yöresine ait unutulmaya yüz tutmuş oyunları edebiyat dünyasına taşıyarak kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamaktadır. Söz konusu eserde Bayburt'taki oyunların kültürel işlevleri, pedagojik değerleri ve tarihsel kökenleri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Folklor Araştırmaları, Bayburt'ta Oyun, Çocuk Oyunları

Abstract

Play holds a significant place in the lives of individuals, regardless of age. While for adults it often serves as a means of entertainment, relaxation, and making leisure time more enjoyable, for children it supports social, cognitive, and emotional development, and plays a crucial role in preserving cultural memory and transmitting it to future generations. Through play, children explore and make sense of the world, and learn societal norms and values. Play is one of the implicit learning methods for children.

Disciplines such as folklore, anthropology, and psychology agree that play is a powerful factor in child education and cognitive development. Traditional children's games contribute to the development of language skills, the strengthening of motor abilities, and the formation of identity.

As a living element of culture, children's games carry the torch of transmission from generation to generation. They reflect the socio-cultural structure, economic conditions, and geographical characteristics of societies in a unique manner.

In this context, Doç. Dr. Özlem Ünalın's work titled From Seven to Seventy: Play in Bayburt contributes to the preservation of cultural heritage by bringing the almost-forgotten games of the Bayburt region into the literary world. The work examines the cultural functions, pedagogical values, and historical origins of these traditional games.

Keywords: Folklore Studies, Play in Bayburt, Children's Play

Giriş

Oyun, yaş gözetmeksizin her bireyin hayatında önemli bir yer tutar. Yetişkinler için genellikle eğlenme, dinlenme ve boş zamanı keyifli bir şekilde değerlendirme aracı olan oyun, çocuklar için sosyal, bilişsel ve duyuşsal gelişimi destekleyen; aynı zamanda kültürel belleğin korunarak gelecek nesillere aktarılmasında önemli rol oynayan bir faaliyettir. Yediden Yetmiş Bayburt'ta Oyun eserinde Halk Edebiyatının yaşayan şehri Bayburt'ta, geçmişten günümüze ulaşan çocuk, genç ve yetişkinlerin günümüzde de oynadığı; günümüze ulaşmasa da büyüklerimizden aktarılan oyunların tümü ve dolayısıyla koskoca bir kültürel belleğin canlı bir örneğini araştıran Doç. Dr. Özlem ÜNALAN'ın araştırmalarından bahsedilmektedir. Çalışmanın temel amacı, Bayburt yöresinde geçmişten günümüze yaşatılan geleneksel oyunları ve halk tiyatrosu örneklerini derlemek, belgelenmeyen sözlü kültür ürünlerini kayıt altına almak ve kültürel değişim süreçlerini ortaya koymaktır.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde ilerlemesi ve modern yaşam tarzlarının yaygınlaşması, toplumsal alışkanlıklar ve kültürel pratikler üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Özellikle çocukların ve gençlerin boş zamanlarını dijital oyunlar, sosyal medya ve teknolojik cihazlarla geçirmesi, geleneksel oyunların unutulmasına ve uygulanma sıklığının azalmasına yol açmaktadır. Bu durum, yalnızca eğlence biçimlerinde bir değişiklik yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumun kuşaklar arasında aktardığı kültürel değerlerin ve deneyimlerin de kaybolmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, geleneksel oyun kültürü gibi somut olmayan kültürel miras unsurlarını araştırmak ve belgelemek büyük bir önem taşımaktadır. Yapılacak çalışmalar, bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi, korunabilmesi ve yaşatılabilmesi açısından hayati bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, söz konusu araştırma, hem kültürel sürekliliğin sağlanması hem de toplumsal belleğin canlı tutulması açısından değerli ve gerekli bir katkı sunmaktadır.

Bu çalışma, Bayburt Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Birimi tarafından desteklenen bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Toplam 153 kaynak kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu görüşmeler sırasında ses kayıtları, fotoğraflar ve video kayıtları kullanılarak veriler derlenmiştir. Araştırmada alan çalışması, görüşme, katılımlı gözlem, doküman analizi gibi nitel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Elde edilen oyunların muhtevasına ve kişilerin yaş aralıklarına göre tasnif edilmiştir. Aynı oyunun birden fazla varyantı bulunması durumunda oyunlar Romen rakamlarıyla (I, II, III) numaralandırılarak belirtilmiştir.

Kitabın "Giriş" bölümü, öncelikle "oyun" kavramının tarihsel kökenleri ve kültürel bağlamları üzerine bir perspektif sunmakta, ardından bu kavramın sosyolojik boyutlarını detaylı bir şekilde incelemektedir. Bu bölümde, oyunun yalnızca bir eğlence aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal normların, değerlerin ve ritüellerin nesiller arasında aktarılmasında önemli bir rol oynayan bir kültürel pratik olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, farklı topluluklarda oyunun nasıl şekillendiği, bireyler ve gruplar arasındaki etkileşimleri nasıl yönlendirdiği ve toplumsal kimlik oluşumuna katkıları da ele alınmaktadır.

Doç. Dr. Özlem ÜNALAN, oyunun yalnızca bir eğlence aracı değil; aynı zamanda bireyin zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir araç olduğunu vurgular. Türk Dil Kurumu, Ötüken Türkçe Sözlüğü ve Misalli Türkçe Sözlük gibi kaynaklardan oyun kavramına yönelik yapılan tanımlar aktarılır; Pertev Naili Boratav ve Metin And gibi otoritelerin oyun tanımları üzerinden kuramsal bir temel oluşturulur. Bu bölümde ayrıca oyunların gönüllülük esasına dayalı etkinlikler olduğu; kültür aktarımının, sosyalizasyonun ve bireysel yetenek gelişiminin önemli bir parçası olduğu ifade edilir.

Yazar, çocuk oyunlarının ve halk tiyatrosunun sadece bireysel eğlenceyi sağlamadığını, aynı zamanda toplumsal hafızayı ve kültürel belleği canlı tutma işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu tür pratikler, toplumun geçmişine dair bilgilerin, değerlerin ve normların kuşaklar arasında aktarılmasına olanak tanır; dolayısıyla, yalnızca eğlence aracı olmanın ötesinde bir toplumsal eğitim ve kültürel aktarım mekanizması işlevi görürler. Çocuk oyunları aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren bireyler, sosyal kuralları, iş birliği ve dayanışma gibi temel değerleri deneyimleyerek öğrenirler. Benzer şekilde, halk tiyatrosu, günlük yaşamın ve toplumsal olayların dramatik bir biçimde sahnelenmesi yoluyla toplumun kolektif belleğini güçlendirir, tarihî olayları, mitleri ve yerel hikâyeleri hatırlatır ve yorumlamaya imkân sağlar. Bu bağlamda, oyun ve tiyatro yalnızca kültürel bir eğlence biçimi değil, aynı zamanda toplumun kimliğini, değerlerini ve deneyimlerini sürdüren dinamik bir araç olarak değerlendirilmelidir.

Giriş bölümü, kitabın ilerleyen bölümlerinde sunulacak saha verilerinin önemini teorik açıdan temellendirmektedir. Bu bağlamda, oyun ve halk tiyatrosu gibi geleneksel pratiklerin yalnızca kuramsal çerçevede değil, günlük yaşam örnekleriyle de değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Böylece okuyucu, saha verilerinin toplumsal ve kültürel açıdan taşıdığı önemi

kavrayabilmektedir.

Birinci bölümde, Bayburt yöresinde çocuklar tarafından oynanan geleneksel oyunlar sistematik bir biçimde ele alınmaktadır. Öncelikle "çocuk oyunu" kavramı çeşitli tanımlarla açıklanır ve geçmişte bu alanda yapılmış çalışmalara (Demircioğlu, Caferoğlu, And, Özdemir vb.) değinilerek literatüre referans verilir. Bu bölümde Bayburt'ta oynanan çocuk oyunları: Kullanılan malzemelere göre (taşla, sopayla, iplikle, aşıkla vb.), araçsız (serbest) oyunlar ve oyun mekânlarına göre (bahçe, sokak, okul bahçesi vb.) ayrıntılı şekilde tasnif edilmiştir. Toplam 143 çocuk oyunu derlenmiş ve oyun ismi, oyuncu sayısı, kullanılan araç-gereçler, oynanış biçimi ile ilgili detaylı bilgilendirmeler yapılmıştır.

Birinci bölümde özellikle Bayburt'un geleneksel yapısının, göç faktörüne rağmen çocuk oyunlarının sürdürülebilmesinde nasıl etkili olduğu vurgulanır.

Oyunlarda kullanılan yerel terimler (örneğin "cıgızlık", "fortuk", "mızıkçı" gibi kavramlar) üzerinden bölgesel farklılıklar da dikkat çekici bir şekilde sunulmaktadır. Ayrıca Bayburtlu çocukların oyunlarda doğal malzemeleri (taş, ağaç dalı, ip, salça kutusu vb.) yaratıcı şekilde kullandıkları gösterilerek, yerel kültürün oyun dünyasındaki yansıması gözler önüne serilir. İkinci bölümde, çocukluk evresini aşmış bireylerin; yani ergenlerin, genç yetişkinlerin ve yetişkin bireylerin eğlence amaçlı oynadıkları geleneksel oyunlar incelenmiştir. Burada derlenen 51 oyun, özellikle düğünler, asker uğurlamaları, sağdıç geceleri, bayramlar ve mahalle odası toplantıları gibi sosyal ortamlarla ilişkilendirilmiştir. Oyunların özellikleri, oyunun amacı (eğlenmek, dayanışmayı artırmak, yarışmak vb.), oynanma biçimi, oyuncu sayısı, oyun sırasında verilen cezalar ve ödüller olarak sıralanmıştır.

İkinci bölümde, gençlik ve yetişkinlik evresinde oyunların sadece eğlence değil, aynı zamanda toplumsal normların yeniden üretildiği alanlar olduğunu göstermektedir. Özellikle köy yaşantısında oyunların bireyler arasındaki sosyal bağları güçlendirme, dayanışmayı artırma ve sosyo-kültürel kimlik pekiştirme işlevi olduğu ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde ayrıca, genç ve yetişkin oyunlarının çocuk oyunlarına kıyasla daha fazla fiziksel güç, dayanıklılık ve bazen mizahi unsurlar içerdiği tespit edilmiştir. Bu oyunlar aracılığıyla genç bireylerin sosyal hayata geçiş süreci desteklenmiştir.

Üçüncü bölüm, Bayburt yöresinde icra edilen köy seyirlik oyunları üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu oyunlar, bir tür halk tiyatrosu geleneğinin parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde toplam 33 seyirlik oyun tanıtılmıştır. Bu oyunlar, erkeklerin oynadığı köy seyirlik oyunları (27 adet) ve kadınların oynadığı köy seyirlik oyunları (6 adet) olarak cinsiyet faktörlerine göre ikiye ayrılmıştır.

Oyunlar; içerik, kostüm, sahneleme biçimi ve oynandıkları sosyal bağlam açısından ayrıntılı biçimde betimlenmiştir. Erkeklerin oyunlarında mizah, hiciv, taklit ve toplumsal eleştiri ön plana çıkarken; kadınların oyunları daha çok ailevi ilişkiler, sosyal roller ve ev içi dinamikler üzerine odaklanmaktadır. ÜNALAN, bu oyunların sadece eğlence değil, aynı zamanda toplumsal normların güçlendirildiği ve sosyal eleştirinin yapılabildiği birer kültürel platform olduğunu göstermektedir.

Oyunların özellikle düğünler, asker uğurlamaları, bayramlar gibi özel günlerde icra edilmesi, ritüelistik ve kutlamaya dayalı yapısını vurgulamaktadır.

Üçüncü bölüm ayrıca, köy seyirlik oyunlarının günümüzde giderek azaldığına ve genç kuşaklar arasında bilinirliğinin düştüğüne dikkat çekmektedir. Bu durum, modern yaşam tarzlarının ve teknolojik eğlence araçlarının geleneksel oyunların yerini almasıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Gençlerin bu oyunlarla doğrudan deneyim yaşamamaları, kültürel aktarımın zayıflamasına ve toplumsal hafızanın giderek silikleşmesine yol açmaktadır. Üçüncü Bölüm, bu bağlamda köy seyirlik oyunlarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için yapılabilecek çalışmalara da işaret etmektedir.

Doç. Dr. Özlem Ünalın'ın Yediden Yetmiş Bayburt'ta Oyun adlı eseri, Bayburt yöresinin çocuk, genç ve yetişkin oyunlarını sistematik biçimde derleyip tasnif eden ilk kapsamlı saha araştırması olması bakımından halk bilimi literatüründe önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Türkiye'de genel düzeyde çocuk oyunları üzerine pek çok çalışma yapılmış olsa da, bu çalışmaların büyük bölümü belirli yörelerdeki oyun kültürünü hem çocuk hem yetişkin oyunları ile bütüncül biçimde ele almamıştır. Ünalın'ın çalışması bu yönüyle yalnızca oyunların metinlerini değil, onların oynanma biçimlerini, kullanılan malzemeleri, yaş ve cinsiyet gruplarına göre değişimlerini de belgeleyerek bölgesel oyun kültürünün etnografik bir haritasını sunmaktadır.

Eser, saha araştırmasına dayalı olması bakımından özgün birincil veriler içerir. Bayburt'un 40'tan fazla köyünde gerçekleştirilen görüşmeler, halk kültürünün sözlü kaynaklarını yazılı hale getirmiştir. Bu özellik, hem unutulmaya yüz tutan oyunların kayda geçirilmesi hem de Bayburt halk tiyatrosu geleneğinin yerel varyantlarının belgelenmesi açısından literatürde önemli bir yenilik oluşturur. Böylece çalışma, halk oyunları ve seyirlik gelenekler alanında bölgesel derleme eksikliğini giderirken, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına da katkı sağlamaktadır.

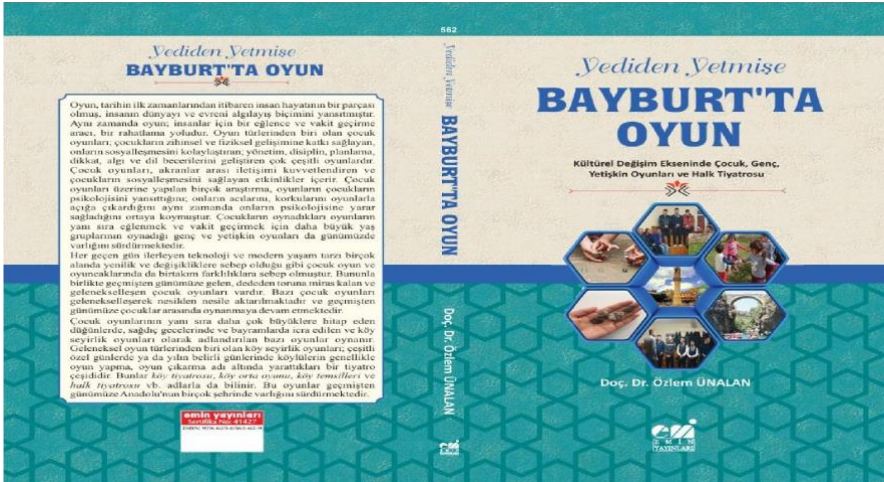
Bununla birlikte, eserde oyunların sosyokültürel işlevlerine, sembolik anlam katmanlarına ve karşılaştırmalı analizine daha az yer verilmiş olması, ilerleyen çalışmalarda geliştirilebilecek bir yön olarak değerlendirilebilir. Özellikle oyunların toplumsal cinsiyet rolleri, modernleşme ve göç süreçleriyle ilişkisi ya da diğer Anadolu yöreleriyle benzerlik ve farklılıkları üzerine analitik çözümlemelerin genişletilmesi, çalışmanın etki alanını daha da güçlendirebilir. Ayrıca oyun metinleriyle birlikte görsel malzemenin sayısının artırılması ve oyunların eylem odaklı olarak analiz edilmesi de literatüre yeni perspektifler kazandırabilir.

Sonuç olarak, Yediden Yetmişe Bayburt'ta Oyun, Bayburt özelinde halk kültürünün oyun ve tiyatro boyutunu bütünlüklü şekilde ele alan öncü bir saha çalışmasıdır. Eser, halk bilimi araştırmalarında bölgesel derleme eksikliğini giderirken, aynı zamanda modernleşmenin etkisiyle dönüşen oyun kültürünün belgelenmesine yönelik metodolojik bir örnek teşkil etmektedir.

Özetle, Yediden Yetmişe Bayburt'ta Oyun, yalnızca Bayburt yöresine özgü kültürel uygulamaları belgelemekle kalmayıp, aynı zamanda Türk folklore ve geleneksel oyun kültürü çalışmalarına da önemli bir katkı sunmaktadır. Kitap, sahaya dayalı, sistematik ve titiz bir derlemeye dayanması sayesinde, yöresel oyunların özgün biçimlerini ve işlevlerini detaylı bir biçimde ortaya koymaktadır. Ayrıca, kültürel değişim süreçlerini göz önünde bulundurarak, geleneksel oyunları modern bakış açısıyla yorumlaması çalışmanın en güçlü yönlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu özellikleriyle eser, yalnızca halk bilimi, çocuk edebiyatı, kültürel çalışmaları ve sosyoloji alanlarında çalışan araştırmacılar için değil, aynı zamanda somut olmayan kültürel miras konularına ilgi duyan tüm akademisyenler ve kültür kurumları için de önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

Şekil 1.

Yediden Yetmişe Bayburt'ta Oyun Kitap Kapağı



Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Ünalın, Ö. (2024). *Yediden yetmişe Bayburt'ta oyun*. Emin Yayınları.